

**HABER SÖYLEMİ: 11 NİSAN 2001 TANDOĞAN
MEDYANI'NDAKİ "ESNAF TOPLANMASI"NIN
MEDYADAKİ SUNUMU
(BÖLÜM I)**

Ömer ÖZER*
Erdal DAĞTAŞ**

Abstract

February 2001 economic crisis of Turkey has triggered significant social movements. The meeting of artisans at Tandoğan Square in Ankara is an example of such movements. This study focuses on the analysis of news of Kanal D, Show TV and Star TV about that meeting. The basic assumption of the study is based on the idea that media plays a significant role of renewing the capitalism itself, reproducing hegemonic ideology in the discourse of news. According to findings of the study, media cannot resist to hegemonic ideology. Therefore, instead of being the fourth estate, media is functioning as an ideological apparatus for the state.

Key Words: News, fourth estate, ideological apparatus for the state, discourse analysis.

* Araş. Görv. Gazi Üniversitesi Gazetecilik Bölümü

** Araş. Görv. Gazi Üniversitesi Gazetecilik Bölümü

Giriş

Ankara Tandoğan Meydanı'nda 11 Nisan 2001'deki "Esnaf toplanması"yla(1) ilgili haberler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. "Esnaf toplanması" hükümete, yaşanan ekonomik krizin olumsuz etkilerini duyurmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada "Esnaf toplanması"na ilişkin haberlerin televizyondaki sunumuna medyanın haberlerde yapısal yanlılık sorunu dolayısıyla egemen söylemi yeniden ürettiği varsayımından hareket edilerek bakılacaktır. Ayrıca, medyanın çoğulcu demokrasilerde kendisine atfedilen 4.Güç işlevini yerine getirmediği / getiremeyeceği de çalışmanın diğer bir varsayımını oluşturmaktadır. Bu araştırmada öncelikle haber araştırmaları ve egemen söylem tanımlanacaktır. Daha sonra, Teun A. van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modeli kullanılarak esnaf toplanması ile ilgili haberler değerlendirilecektir. Dijk'in modelinin kullanılmasının temel nedeni ise, haberin söylemini ve bu söyleme yerleşen ideolojik pratikleri ortaya koyan önemli bir model olmasıdır.

Çözümleme Kanal D, Show TV ve Star TV'nin olay günü ana haber bültenleri üzerinde yapılacaktır. Analiz kapsamına izlenme oranları açısından en yüksek üç kanal olan Kanal D, Show TV ve Star televizyonları dahil edilecektir. Sözü edilen kanalların seçilmesindeki bir diğer kriter ise, üç kanalın da siyasal tavır açısından merkezde yer alması ve farklı tekel gruplarını temsil etmesidir. Ankara Tandoğan Meydanı'nda yapılan toplanmanın seçilmesinin temel nedeni ise, özellikle yurt genelinde yaygınlık kazanan esnaf toplanmalarına kıyasla daha kitlesel bir katılımın

gerçekleşmesi ve ayrıca hükümete, parlamentoya ve medyaya seslerini daha iyi duyurabilmeleri açısından Başkent'te gerçekleştirilmiş olmasıdır. Kuramsal temele geçmeden önce ekonomik kriz ve esnaf toplanmasına giden süreci kısaca tanımlamak yararlı olacaktır.

Türkiye'de ekonomik sorunlara çözüm olarak, uygulamaya konulan ekonomik tedbirlerin birincisinin "24 Ocak Kararları" olduğu dikkat çekmektedir. "5 Nisan Ekonomik Kararları" olarak bilinen ekonomik tedbirler ise, 24 Ocak Kararları'ndan tam 14 yıl sonra dönemin koalisyon hükümeti (DYP-SHP) tarafından yaşama geçirilmiştir.

Bu sefer tarih 2001 yılının Şubat ayını gösterirken, Türkiye yeni bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Işık ve Pınarcıoğlu'na göre (2001: 340), özellikle "Şubat 2001" ekonomik krizi ile şimdiye kadar yaşama geçirilen istikrar programlarının ve ekonomi politikalarının çok daha ciddi istikrarsızlıklar yaratabileceği su yüzüne çıkmıştır. Sözü edilen dönemde krizlerin döngüsel atılımları kısılırken, kapitalizmin yıkıcı yapıcılığı kısa periyotlarla test edilir hale gelmiştir.

Öte yandan Şubat 2001 ekonomik krizi sonrasında, kamusal alanda çeşitli toplumsal kesimlerin hak arayışları belirginlik kazanmıştır. Türk siyasal yaşamında ilk kez küçük ve orta ölçekli esnaf kesimi dükkanlarının kepenklerini kapatarak, yurt genelinde meydanlara çıkmıştır.

Kuramsal Temel

Gazetenin doğuşunun arka planında, oluşmakta olan burjuvazi ve var olan aristokrasinin ticari ve siyasi amaçlarla haberleşme gereksiniminin büyük etkisi olmuştur. Belki de bu nedenle, kitle iletişim araçlarının en önemli işlevleri haber vermedir. Haber, kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması ve toplumun vazgeçilmez unsurları arasına girmesinin en belirleyici özelliğidir (Güz, 1996: 983). Dolayısıyla haberin üretilmesi, metni vs. konular hep araştırma konuları olmuştur. Haber metinlerine yönelik çalışmalar, çoğulcu ve eleştirel iletişim çalışmalarından hareketle yapılmaktadır. Çoğulcu yaklaşımda haberler, içerik çözümlemesine tabi tutularak haberdeki yanlışlık ortaya konmaya çalışılır. Bu çaba, haberin yansız yazılabileceği düşüncesini pekiştirme üzerinedir. Dolayısıyla söz konusu çalışmaları "yansızlık" çalışmaları olarak adlandırmak daha anlamlı olacaktır. Eleştirel yaklaşım bünyesinden çıkan araştırmalar ise yanlışlığa daha farklı olarak bakmakta ve haberde yapısal yanlışlık sorunu üzerine durmaktadır. Bu araştırmalar, eleştirel yaklaşımın, kendi içerisindeki ayrımlardan biri olan kültürel çalışmalar bünyesinde yapılan haber araştırmaları olmaktadır. (2) (3)

Çoğulcu demokrasilerde iki nedenden ötürü, medyaya 4.Güç işlevi atfedilmektedir. Bunlar, medyanın kamuoyunun sesini gündeme getirdiğine ve siyasal iktidarı denetlediğine olan inançtır (İrvan, 1995). Dolayısıyla bu kabule göre, medya, yasama, yürütme ve yargıdan sonra 4.Güç olmaktadır. Eleştirel çalışmaların kabullerinde ise, bu noktaya itiraz edilmektedir. Özetle söylendiğinde medyanın belli güvenilir kaynaklar aracılığıyla egemen ideolojinin ve dolayısıyla söylemin dağıtıcısı veya yeniden üreticisi olduğu ifade edilmektedir. Eleştirel yaklaşıma göre, haber yapılanmış bir süreçtir. Haber üretim süreci haberin

nesnel ve tarafsız olarak yansıtılabileceği yanılması üzerine kurumuştur. Haberler toplumsal, ekonomik ve siyasal bağlarından yalıtılarak oluşturulmaktadır.

Hackett, "Bir Paradigmanın Çöküşü mü?" adlı çalışmasında, yanlış haber ile ilgili olarak geleneksel araştırmalarda yer alan varsayımları vermektedir. Bunlar, a) Haberler, nesnel, dengeli ve toplumsal gerçeğin bir yansıması olmak zorundadır ve olabilir, b) Gazetecilerin ve editörlerin politik tutumları yanlış haberin ana belirleyicileridir, c) Haberlerdeki yanlışlık var olan okuma yöntemleri ile araştırılabilir ve d) En önemli yanlışlık biçimi partizanlık biçimindedir (1985: 251).

Oysa Hackett'e göre, yanlışlık ve nesnellik (objektiflik) kavramlarının kendileri, birer değerlendirme ölçütü değil araştırma konusudurlar. Üstelik belli bir yapıya göre eğitime (yapılandırılmış uyum) ve ideolojik etkinlik kavramları yandaşlığın yarattığı yanlışlıktan daha etkilidir (1985: 251).

Daha önemlisi yanlışlık kavramı, gazeteciliğin ideolojik etkinliği konusunda uygun tartışma ortamı yaratmaz (1985: 268). Bu nedenle medya çalışmalarında yanlışlıktan ideolojiye doğru bir geçiş önermektedir. Üstelik bu geçiş, ona göre gazeteciliğin politik rolünü ortaya çıkarmak için de geçerlidir (1985: 270).

Bu noktada Hackett medya araştırmaları için iki yön belirlemektedir. Bunlardan ilki, yanlışlık ve nesnelliğin kendilerini (objektiflik, tarafsızlık) pratik normlar ve bilimsel araçlar olarak haberlerin içeriği gibi diğer konuların değerlendirme ölçütü olmaktan çok, araştırmanın konusu yapmaktır (1985: 268). İkincisi

ise "medya araştırmalarında yanlılık kavramı yerine 'yapılandırılmış uyum' kavramını oturtmaktır (1985: 270).

Hackett'in önerdiği biçimiyle haberlere yaklaşıldığında gerçekten de yansızlık araştırmalarının bir noktadan itibaren önemini kaybettiği/kaybedeceği anlaşılmaktadır. Haberde her kesime eşit ölçüde yer vermek sorunu çözmek yerine sorun yaratmaktadır. Çünkü, haber konusu ve/veya metni haber kaynaklarının demeçlerinden oluşmaktadır. Başlıklar, spotlar ve haber metni okuyucuyu belli bir yönde düşünmeye zorlamaktadır. Bu yön de doğal olarak özünde haber kaynakları tarafından belirlenmektedir. Böylelikle haberde egemen söylem yeniden üretilmektedir.

İki yaklaşım arasındaki fark daha açık olarak şöyle açıklanabilir: Bir konudaki haberlerin yanlılığı ortaya konya ve yansız yazılması sağlansa ya da yansız yazıldığı saptansa bile, bu durum, söz konusu haberlerin yapısal yanlılığını ortadan kaldırmayacaktır. Dolayısıyla eleştirel yaklaşım haberin bir söylemi olduğunu kabul etmektedir. "Haber, bir söylem, ama edebiyattan, sinemadan, TV dizilerinden farklı özellikleri olan bir söylem. Gazetecinin bireysel tarzını getirmesine pek de izin vermeyen bir uzlaşıma dayanan, profesyonel etik kurallar içinde yapılanmış bir söylem. Haber metinlerinde kapanmayı da ortaya çıkaran haberin dayandığı profesyonel etik kod. Haberlerin söylemsel yapısı içinde iktidar/güç sahibi kişi ve kurumların olaylara getirdikleri açıklamaların inanılabilirliğini kurmasını sağlayan, nesnellik, tarafsızlık ve dengelilik gibi sunuma ilişkin haber değerleri. Bu nosyonların dolayımıyla belli

görüşlerin haber olan olayın çerçevelenmesinde egemen bir konuma yerleşmesine aracı olmaktadır" (İnal, 1997a: 8).

Haberlerde egemen söylemin yeniden üretilmesinin iki nedeni vardır: Medyanın ekonomi-politiği ve kaynağa bağımlı habercilik. Buna etik kabulleri ve haber değerliliği ilkelerini de eklemek gerekmektedir. İnal'ın belirttiği gibi (1997b: 6) haberlerin nesnel yazılması kaygısından dolayı alternatif kaynaklara yer verilmesi, medyanın ortaya koyduğu gerçeklikten öte, açıklamaları tırnak içinde verilen kaynakların yarattığı gerçekliklere işaret etmektedir. Hall ve arkadaşları (1978: 343), medyanın haber değeri taşıyan olayların "birincil tanımlayıcısı" olmadığını söylerler. Güç/İktidar sahibi kişi ve kurumlar ile yapılanmış ilişkileri medyaya, akredite kaynaklara ulaşarak kavramları yeniden üretmesinde kritik ancak "ikincil bir rol" yükler. Böyle bir bakış açısından, haber üretme anında medya, birincil tanımlayıcıların bir alt destekçisi konumundadır. Dolayısıyla yazarlar akredite kaynakları "birincil tanımlayıcı" medyayı da "ikincil tanımlayıcı" olarak anmaktadırlar. Bennett ve Edelman'a göre de (1985: 166-9), haberlerde anlatsal kapanma söz konusu olmaktadır. Çünkü, gazeteciler seçilmiş malzemeye geleneksel bir kurguyu inşa etmektedirler. Böylece olası diğer kurguları dışlamaktadırlar. Muhabirlerin dile getirdiği ya da kaleme aldığı bu kurgular, okuyucu tarafından tamamlanır. Dolayısıyla, aynı malzemeden benzer inançlar ve düşünceler geliştirilir. Anlatsal kapanma, mevcut inançların desteklenmesi için forum olmaktadır.

Özetle ve net olarak söylendiğinde eleştirel yaklaşıma göre haberde egemen söylem yeniden üretilmektedir. Egemen söylemi

tanımlamak için egemen ideolojinin bilinmesi gerekmektedir. Egemen ideoloji kuramının Marx'ın ideoloji tanımının bir değerlendirmesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu nedenle egemen ideoloji kuramının açılımını yapmadan önce Marx'ın ideoloji tanımlarına bakmak doğru olacaktır. Marksizm'in ideolojisinin iki önemli kavramı, 'yanlış bilinç ve yansıma'dır. "Alman İdeolojisi"nde yanlış bilinç kavramına yönelik açıklama şöyle yapılmıştır: "...İnsanlar ve sahip oldukları ilişkiler tüm ideolojilerinde sanki camera obscura'daymış gibi başaşağı çevrilmiş bir biçimde görülüyorsa, nesnelere gözün ağtabakası üzerinde ters durmalarının yansıması olması gibi, bu olgu da, insanların tarihsel yaşam süreçlerine aynı şeyin olmasından ileri gelmektedir." (Marx ve Engels, 1992: 42).

Marx yansıma kavramıyla ilgili olarak da "Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı"da şöyle yazmaktadır: "Üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç şekillerine tekabül eden bir siyasal ve hukuksal üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entellektüel yaşam sürecini koşullandırır. (...) İktisadi üretim koşullarının maddi altüst oluşu ile -ki bu, bilimsel bakımdan kesin olarak saptanabilir- hukuksal, siyasal, dinsel, artistik ya da felsefi biçimleri, kısaca insanların bu çatışmanın bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdükleri ideolojik şekilleri ayırtetmek gerekir." (Aktaran Sezer, 1997: 40).

Marx'ın kendi yazılarında, doğrudan medyaya yönelik düşünceleri bulunmamaktadır. Ancak, ideolojiye yönelik bir başka tanımlamasından medyaya bakışını anlamak mümkün: "Egemen

sınıfın düşünceleri, bütün çağlarda, egemen düşüncelerdir, başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda egemen zihinsel güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda, zihinsel üretim araçlarını da emrinde bulundurur, bunlar o kadar birbirinin içine girmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır. Egemen düşünceler, egemen maddi ilişkilerin fikirsel ifadesinden başka bir şey değildir, egemen düşünceler, fikirler biçiminde algılanan kavranan maddi, egemen ilişkilerdir" (Marx ve Engels, 1992: 70). Burada medya, egemen maddi güce sahip sınıf/ların kontrolündedir.

Egemen ideoloji kuramı Marx'ın iddiasının ötesinde, kapitalizmin yalnızca ekonomik düzeyde 'artı değer'e el koyma mekanizmalarına dayanarak değil de, kendini yenilemesinin nedenlerinin ideolojik düzeyde de sorgulanması gerektiğinden söz etmektedir. Egemen ideoloji kuramı, "kapitalizmin ekonomik düzeyde egemen sınıflarının varlığını açık bir şiddete (diktatörlüğe) başvurmadan sürdürebilmesinin belli bir politik ve ideolojik dolayımın gerçekleşmesine bağlı olduğunu iddia etmektedir" (Üşür, 1997: 27).

Bu kuram, Althusser ve Gramsci'nin yeni formülasyonları sonucunda oluşmuştur. Althusser (1991: 24-7), klasik Marksizm'deki altyapının üstyapıyı belirlediği düşüncesine yeni bir yorum getirmiştir. Buna göre, altyapı üstyapıyı belirlemektedir ancak bu belirleme son kertede söz konusudur ve tek yanlı değil, karşılıklıdır. Ekonomik altyapıdan görece bağımsız olan ideoloji, devlet ve benzeri gibi üstyapı kurumları birbirlerini de

etkileyebilmektedir. Ayrıca, bu kurumlar, altyapıyı karmaşık bir çelişkiler düzeni içinde etkilemektedir (4).

Althusser (1991: 54), ideolojinin bireylerin gerçek varoluş koşulları ile hayali ilişkilerinin temsili olduğunu belirtmektedir: "İnsanlar ideolojide gerçek varoluş koşullarını, gerçek dünyalarını kendilerine temsil etmezler; orada onlara temsil edilen, kendilerinin bu varoluş koşullarına karşı ilişkileridir. Gerçek dünyanın ideolojik, yani hayali olarak her tasarlanması merkezinde bu ilişki yer alır. Gerçek dünyanın ideolojik olarak tasarlanmasının doğurduğu hayali çarpıtmayı açıklaması gereken neden bu ilişki içinde yer alır".

Althusser, aile, hukuki, siyasal, sendikal, basın gibi devletin ideolojik aygıtı diye tanımladıklarını polis, hükümet, ordu vb. gibi aygıtlardan ayırır ve ikincisine devletin baskı aygıtları ismini verir. Buna göre, her ikisi de birbirlerinin özelliklerinden yararlıysalar da, baskı aygıtları özünde ve öncelikle baskı yöntemiyle işlerken, ideolojik aygıtlar ideoloji kullanarak işler (1991: 35).

Althusser'in bir pratik olarak ideoloji kuramı Marx'ın yanlış bilinç olarak ideoloji kuramının ileri bir aşamasıdır ve Althusser'in kuramı, azınlığın çoğunluk üzerindeki iktidarının baskıcı olmayan araçlarla sürdürülmesinde ideolojinin rolünü vurgular (Fiske, 1996: 224).

Gramsci ise, sistematik bir ideoloji kavramı geliştirmemiştir. İdeolojinin özellikle hegemonya mücadelesi içindeki tarihsel blok açısından özel önemini vurgulamıştır. Gramsci'ye göre, ideolojinin varoluşunun temelleri maddidir ve tarihsel blok, hegemonya mücadelesi içinde kitlelerin rızasını ancak ideoloji yoluyla

kazanabilir. Bu anlamda, hegemonya mücadelesi özünde ideolojik bir mücadeledir (Gramsci, 1997).

Gramsci'nin "hegemonya" kavramı, alana kazandırdığı en önemli katkılarında biridir. Ona göre, tarihsel süreç içerisinde çeşitli güç ilişkilerinin analizi, en yüksek nokta olarak hegemonya çerçevesinde birleşir. Bu güç ilişkileri, bir durumu ve özellikle "ekonomik-korporatif" aşamanın, siyasal aşama yararına aşıldığı siyasal güç ilişkisini belirler. Bu aşamada bir grup, bir temel toplumsal grubun salt ekonomik mücadelesiyle, kendisine bağlı gruplar üzerinde hegemonyasını kurarak "evrensel" bir düzeye ulaşır (Gramsci, 1997: 28-9).

Hegemonya, kabaca bir egemen iktidarın kendi yönetimi için, hakimiyeti altındaki insanların rızalarını kazanmada başvurduğu bütün bir pratik stratejiler alanı olarak tanımlanabilir (Eagleton, 1996: 167). Hegemonya, bir yönetici sınıflar fraksiyonları ittifakının, bağımlı sınıflar üzerinde "zor" a değil "rıza" ya dayanan bir otorite kurması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Özbek, 1994: 79). Gramsci'ye göre, liberal-kapitalist devlette rıza normal olarak başı çeker (Aktaran Hall, 1999). Gramsci, Marx ve Althusser'den farklı olarak iki ögeyi, "direnc" ve "istikrarsızlığı" vurgulamıştır. Rıza sürekli biçimde ve yeniden kazanılmalıdır (Fiske, 1996: 225).

Kısmen ideoloji ile işleyen yasa, polis, ordunun yanında aile, eğitim sistemi, medya gibi üstyapı kurumları hegemonyanın başarılı olduğu esas alandır ve bu alanda ideoloji aracılığıyla işlemektedir. Siyasal ve sivil toplum alanında kurumsallaştırılan gerçeklik tanımları, bağımlı sınıflar için esas gerçekliği oluşturur.

İdeoloji, toplumsal kuruluşun hayati fonksiyonu olurken, egemen bloğun ideolojik bütünlüğünü sürdürmeyi sağlamaktadır. (5)

Althusser'in kuramı çerçevesinde medya, ideolojinin hakimiyeti altında işlermektedir. Medya, devletin baskı aygıtlarına karşıt olarak, ideolojik devlet aygıtıdır. Böylece medyanın etkinliği, yukarıdan dayatılan bir yanlış bilinçlilikte ya da değiştirilen tutumlarda değil, fakat koşulların temsil edilmesi ve tecrübe edilmesini sağlayan bilinç dışı kategorilerde yatar (Curran vd., 1991: 246). Althusser'in vurgularını medya çalışmalarına "Screen Kuramı" taşıırken, sinema metinlerinin izleyiciyi içine katarak konumlandığı yolunda iddialarda bulunulmuştur. Gramsci ise, hegemonya kavramıyla İngiltere'deki kültürel çalışmaları etkilemiştir (Shoemaker ve Reese, 1996: 116).

Egemen ideolojinin medyada üretildiği ve yeniden üretildiği görüşünü, Althusser ve Gramsci'nin düşüncelerinden etkilenen eleştirel medya kuramcıları ortaya atmaktadırlar. Eleştirel medya kuramcılarının bu yöndeki varsayımlarını destekleyici gerekçeleri de bulunmaktadır. Egemen ideoloji kuramı ve eleştirel medya kuramcılarının ortak olarak dile getirdikleri sav şudur: Kapitalist toplumların kendi kendilerini yeniden üretebilmeleri egemen ideolojiye büyük çoğunluğun rıza göstermesiyle olmaktadır (Lodziak, 1986: 70). Medya ise bu süreçte işlevsel olmakta ve çoğunluğun egemen ideolojiye rıza göstermelerini sağlamada yardımcı olmaktadır (Lodziak, 1986: 84). Daha özele indirgenerek söylendiğinde egemen ideoloji haber medyasında yeniden üretilmektedir. Bir başka deyişle, haberde (haberlin söyleminde) egemen ideoloji yeniden üretilmektedir. "Haberdeki mesajların

görünmeyen yüzünü okumak, egemen ideolojik pratiklere ulaşmak demektir." (6)

İdeolojiler büyük ölçüde söylem aracılığıyla yayılmaktadır. İdeoloji belli bir söylem içerisinde gerçekliği üretmekte ve insanlar mesajı doğrudan anladıklarını sansalar da söz konusu mesaj, ideolojik söylemin filtresinden geçerek insanlara ulaşmış olduğundan insanların algıladığı mesaj ideolojik olmaktadır (Uras, 1997: 41). İdeoloji, tahakküm ilişkilerini söylem içerisinde sistematik olarak kurmaktadır. Egemen sınıfın ideolojisi tümüyle egemen olduğundan hem egemen sınıfı hem de tahakküm altındaki sınıfı adlandırır. Yukarıda düşüncelerine yer verilen Althusser ve Gramsci, mevcut sosyal yapı ve ilişkilerin desteklenip sağlamaştırılmasında ideolojinin önemini vurgulamışlardır (Teo, 2000: 11). Söz konusu ideoloji, dil içerisinde anlamı harekete geçirmektedir. Bunun açılımı, (egemen) ideolojinin söylem içerisine yerleştiğidir. Haberin ise, kendine özgü bir söylemi bulunmaktadır. Bu söylem de toplumdaki diğer söylemlerle bir biçimde ilintilidir. Bunu van Dijk'in düşüncelerinden anlamak olasıdır. Ona göre, medya söylemi haber toplama etkinliğinin bir ürünü olarak görülemez. Haber üretimi, olayların yanlı ya da yansız doğrudan bir sunumu değildir, fakat dinamik söylem sürecinin nihai olmayan bir biçimidir. Çünkü, muhabirler olaylara nadiren tanıklık ederler ve genelde haberlerini görgü tanıklarının ifadelerinden, basın toplantılarından, akredite kaynak ifadelerinden, söyleşilerden, dökümanlardan, diğer medya kuruluşları ve ajanslardan gelen bilgi ile oluştururlar. Dolayısıyla, haberin yapılması, çoğunlukla mevcut söylemlerin yeniden üretilmesini içermektedir (1983: 28).

Dolayısıyla haberin söyleminde (egemen) ideolojik pratikler yer almaktadır. (Egemen) ideolojik pratiklerle dolu haberin söylemi de böylece egemen söylem olmaktadır.

Çünkü, ideolojik kontrol araçları, egemen kesimde yer alanlar tarafından kontrol edilmektedir. Söz konusu ideolojik araçların en önemlisi medyadır. Bu nedenle medyada (haberde) egemen ideoloji yeniden üretilmektedir. Medyadan, egemen kesimde yer alanların ideolojilerinin yayıldığına yönelik birçok araştırma bulunmaktadır. Kapitalizm karşıtı ve/veya sosyalist bir ana akım Batı medyası bulunmamaktadır. Peki egemen ideolojiyi yaymakta olan medyanın kullanıcılar üzerindeki etkisi ne olmaktadır? Bu soruya doğrudan yanıt olmasa da, medyanın tesirinin yayılıcı olduğunu gösteren ve medya kullanıcılarının egemen ideolojiyle uyuşmayan alternatif kaynaklara ulaşmada sıkıntılı olduklarını ortaya koyan çok sayıda araştırma bulunmaktadır (van Dijk, 1998: 180-81).

Medya kurumları kamuoyu oluşturmak için, bilgi akışını aktif olarak kontrol ederken, alıcılarına olayları seçer, belirler ve sunarlar. Haber yapma sürecinde medya kurumları ideolojik ve politik işlevleri çerçevesinde, gerçekliği kurmaktadırlar. İdeolojinin medyadaki yansıması ikna etme üstünedir. Özünde ve basitçe haber yayınlama sürecindeki ideoloji politik ideolojidir ve dilin kullanımından yansıtılmaktadır (Fang, 1994: 463-4). van Dijk (1994: 281), medya söyleminin, haber değerleri ve mesleki normlar aracılığıyla kontrol edildiğini ifade etmektedir.

Kunelius'a göre, gazetecilik de bir söylemdir ve bir anlamlandırma deneyimidir. Gazetecilik söz konusu olduğunda,

özel anlatı tekniklerine başvurmak gerekir. Örneğin, bir editör, haber hikayesinden farklı olan bir retorik figürü içeren farklı bir anlatı sesini kullanabilir. Kunelius ayrıca, kendine yeten bir söylem olmadığını ve bir söylemin kendi türsel gerçekleşmesinde diğer söylemleri kullandığını belirtmektedir: Gazetecilik, diğer söylemler üzerine yapılan, diğer söylemleri yazan ve sunan bir söylem olmaya devam etmektedir (Kunelius, 1994: 251).

Teun van Dijk'ın Söylem Çözümlemesi Modeli (7)

Metin dilbilimi bulgularına dayanarak gazete haberlerini sistematik bir biçimde ilk olarak van Dijk (1988a) incelemiştir. Çalışmasında haber metinleri çeşitli düzeylerde betimlenmiş, bu betimleme sözcük, sözcük grupları ve cümlelerin ses, sözdizimi ve anlamlarıyla sınırlı kalmamış, metin bütünlüğünü sağlayan ve konu örgüsünü açıklayan yapılar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışma gazete haberlerini konu alan önceki çalışmalardaki haberleri üretim ve okuyucu arasında ara bir ürün olarak kabul etmekten oldukça farklıdır. Burada haber metinleri bilişsel bir modele oturtulmuş, iletişimde bulunacak insanların yer aldığı sosyal bir bağlamda düşünülmüştür. "van Dijk'ın bu konudaki yeniliği haber metinlerinin diğer metin türlerinden ayıran özellikler olduğunu vurgulaması ve haber metinlerini yalnızca dilbilimle sınırlı tutmayıp, bilişsel bir model çerçevesinde incelemesidir" (Ülkü Yalçın, 2001). Metnin söylemine yerleşmiş ideolojik pratikler ancak eleştirel söylem çözümlemesi yapılarak ortaya konulabilir. Bu çalışmanın amacı da eleştirel söylem çözümlemesi yaparak, sunumdaki ideolojik yönü ortaya koymaktır.

van Dijk'ın "Eleştirel Söylem Çözümlemesinin İlkeleri" isimli yazısında (1993: 252), eleştirel söylem çözümlemesinin, söylemin kendisinden kaynaklanan eşitsizliğin, haksızlığın ve güç/iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilendiğini söyler. Kuramcıya göre (1993: 254), bu tür bir çözümleme, meşru kontrol sistemleri, sosyal düzeni doğallaştırma ve özellikle eşitsizlik ilişkilerinin söylemsel stratejileri üzerine yoğunlaşmalıdır. Eleştirel söylem çözümlemesi, ancak ve ancak eşitsizlik ve egemenliğin yeniden üretiminde dil kullanımının, söylem ya da iletişimsel olayların ve dilin rolünün bir dökümünü yaptığı ölçüde, eleştirel sosyal ve siyasal çözümlere önemli ve özel bir katkıda bulunabilir. Bu anlamda, iki önemli kontrol biçimi söz konusudur: Egemen konuşmacılar, diğerlerinin iletişimsel haklarını, iletişimsel olayları, dil edimlerini, sistem türlerini, konuları vs. belirlemekle sınırlarlar. Ayrıca, egemen konuşmacılar, kamu söylemini kontrol ederler ve dolaylı yoldan kamunun düşüncesini yönetirler (1993: 280).

van Dijk, haber anlatısı için iki çözümleme yöntemi sunar: "Sentaktik" (sözdizimsel) ve "semantik" (anlambilimsel). Haberde kullanılan cümlelerin gramatik yapıları sentaksı oluşturmaktadır. Semantik, tüm söylemin (kuşkusuz sözcükler ve cümleler de dahil olmak üzere) anlamına yöneliktir.

van Dijk'ın söylem çözümlemesi modeli iki bölümden oluşmaktadır: "Makro yapı ve mikro yapı." Makro yapı bölümü iki başlık altında incelenmektedir: "Tematik çözümleme ve şematik çözümleme." Tematik çözümlemede üst başlık, başlık, alt başlık, spot ve/veya haber girişleri incelenmektedir. Haberler, hikayeler ya

da argümanlar gibi, hiyerarşik bir şemayı takip ederler. Zira haber üretimi, profesyonel rutinler, zaman, yetişmiş insan ve baskıya girişin ağır sınırlılıkları altında hergün binlerce defa yapılır. Bu da, bir şema tarafından organize edilir (1988b: 15). Bu şema içerisinde başlık-haber girişi birlikte özetleme yapar (1991: 114). Aynı zamanda bunlar bütünüyle metnin makro yapısının yansıtıldığı özetlemenin yanında, metne giriş görevini de görürler. Zira ana olay, katılımlar, yerleştirmeler ve zaman girişte yer alır ve özetleme ile giriş birlikte, şemanın daha üst seviyesini gösterir (1983: 12).

Başlıklar bölümü sadece ana başlıkla değil ama aynı zamanda üst ve alt başlıkla da oluşabilir (1988a: 53). Gazete okuyucusu, ilk etapta başlıklar, spot ve/veya haber girişleriyle karşılaşır. Bunların incelenmesinde, başlıkların birbirleriyle ilişkileri, başlık metin ilişkisi, uzunluğu, kısalığı, spot ve/veya haber girişinde özet bilginin verilip verilmediği, bir hiyerarşi içinde genelden özele gidip olup olmadığına bakılır. Başlıklar genelde siyah ve büyük puntolarla verilir. Haber girişleri de siyah puntoyla verilebilir ve metnin tematik cümlesiyle uyumlu olabilir (1988a: 53). Başlıklarda ayrıca ideolojik bulgular da yer alabilir (1991: 115).

Şematik çözümleme, durum ve yorum bölümlerinden oluşmaktadır. Durum bölümünde, hikaye örgüsü incelenir. Durum hakkında bilginin tamam olup olmadığına bakılır. Ana olayın işleniş biçimi ele alınır, sonuçlar değerlendirilir. Bağlam ve arda'an bilgisine bakılır. Ardalan bilgisi, olayların sosyal ve politik yönüdür (1991: 115); aynı zamanda daha anlaşılır şekilde yapısal ve tarihseldir. Bağlamdan farklıdır ve gerçek olayların tarihini ve onların bağlamlarını da içerebilir. Ancak aralarında ayırım yapmak

güçtür. Burada önceki olay da önem taşıyabilir. Olay öncesi gelişmelerle olay anlaşılır olabilir (1988a: 54). Sonuçlar bölümünde ise, ana olayın sonuçlarına bakılır. Haber değerliliği bir ölçüde söz konusu olayın sonuçlarıyla değerlendirildiği için sonuçlar önemlidir (1988a: 54). Yorum kısmında ise, haber kaynakları ve habere konu olmuş olayın taraflarının sözlü tepkileri incelenir (1988a: 54-5; 1991: 115).

Mikro yapı çözümlemesinde, sentaktik ya da sözdizimsel, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve haberin retorik çözümlenmesi yapılır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin kısa/uzun, basit/karmaşık ve aktif/pasif durumlarına bakılır (1988a: 77-81; 1991: 116). Kelime seçimleri çözümlemenin en önemli bölümlerinden biridir. İdeolojik yapılanma burada oluşabilir. Seçilen kelimeler gazetecinin ait olduğu sınıfı yansıtabilir (1991: 116); aynı insanın terörist veya özgürlük savaşçısı olarak tanımlanması muhabirin, giderek gazetenin ideolojisini gösterir (1988a: 81). Haberin retorikinde ise, rakamlar kullanılarak haberin inandırıcılığı sağlanmaya çalışılır. Haberin ikna edici, inandırıcı olması için olayın taraf ve tanıklarından alıntı yapılır. Tırnak içinde yapılan alıntılar vasıtasıyla muhabir kendi yorumunu yapmaksızın olayı yorumlamış olur.

Kanal D, Show TV ve Star TV'deki Esnaf Toplanması İle İlgili Haberlerin Çözümü

Makro Yapı: Tematik ve Şematik Yapı Çözümü (8)

Bu başlık altında, tematik yapı unsurları olan başlıklar, haber girişleri ile şematik yapı unsurları olan ana olayın sunumu, ardaian

ve bağlam bilgisi, olay taraflarının yorumları ve haber kaynakları çözümlenmeleri yapılacaktır.

Televizyon haberleri doğal olarak gazete haberlerinden farklılık taşır. Ancak van Dijk (1988b: 15) televizyon haberlerinde de yazılı basındaki gibi bir durumun olduğunu belirtmektedir. Gazetede başlık olarak bir materyal bulunmaktadır. Ne var ki, televizyon haberlerinde gözle görülebilir ve 'bu başlıktır' denilebilir bir materyal somut olarak bulunmamaktadır. Ancak bu, televizyon haberlerinin bir makro yapıya göre verilmediği anlamına gelmez. Aslında televizyon haberlerinde de ana başlık, üst ve alt başlıklar vb. gibi unsurlar saptanabilir. Söz konusu başlıklar tıpkı gazete haber başlıklarında olduğu gibi metni özetlemekte, ana temayı vermekte, aralarında bir hiyerarşik ilişki ve bir genelden özele gidiş ilişkisi bulunmaktadır. Televizyon haberlerinde bu özellikleri içeren ifadeler başlık olarak kabul edilebilir. Genellikle de anılan özellikler haberin ilk cümlelerinde yer almaktadır. Bu çalışmada haberlerin ilk iki cümlesi başlıklar olarak ele alınmaktadır.

van Dijk'a göre haber anlatıları makro önermelerden oluşmaktadır. Bunlar çoğunlukla temalardır. Bir söylem birden fazla temadan oluşabilir ve bunlar söylem içinde yapılandırılmışlardır. Yapılar ise, makro kurallar aracılığıyla söylemden elde edilmektedir. Bunlar, bilgi eksiltimi (başlıkta yer, dönem ve zaman gibi bilgilere yer verilmemesi), genelleştirme (örneğin, koyun, keçi ve ineklerin sütleri içilebilen hayvanlar olarak genelleştirilmesi) ve kurgulamadır (bu genelleştirmeye benzer. Ancak, isimlerden çok fiillere, kişiler ya da şeylerden çok eyleme yöneliktir. Bir şemsiye terim altında bir dizi eylemi özetler). Söz konusu unsurlar

aracılığıyla söylem içinde enfomasyon eksiltimine gidilir, haberin özü ya da ana fikri verilir ve böylece 'özetleme' yapılır.

Bu kurallara uyulmasıyla uzun bir metin kısaltılmış olur. Aslında bu strateji haber metninden bir giriş paragrafı elde etmek için kullanılır. Bu da aynı zamanda haberin şematik özelliğine dikkat çeker. Çünkü haber şemasında aşağıda görüleceği gibi haber girişi, ana olay, bağlam bilgisi ve yorumlar vs.'den önce başlıklar gelmektedir.

Üst Başlık: Provokatörler esnafın arasına sızdı ve gösteriyi çiğrından çıkardı; göstericiler polise ve gazetecilere saldırdı.

Başlık: Ankara sokakları, savaş alanına döndü (Kanal D).

Anabaşlıkta genel bir ifade yer almaktadır: "Ankara sokaklarının savaş alanına dönmesi." Bu ifade genel olarak yaşanmış bir şiddet olayını çağrıştırmakta ve anlam olarak açılmaya ihtiyaç duymaktadır. İşte söz konusu açılımın üstbaşlıkta daha özele inilerek yapıldığı görülmektedir. Buna göre; "çiğrında giden bir gösteri varmış (bu gösteriyi esnafın yaptığı üstbaşlıkta anlaşılıyor), provokatörler gösteri yapan esnafın arasına sızmış ve gösteriyi çiğrından çıkarmış. İşte Ankara sokakları, başlıktaki anlamıyla bu nedenden dolayı savaş alanına dönmüş." Burada bir genelleştirme yapılmaktadır. Kurgulama da yapılmakta, çünkü bir şemsiye terim altında (başlıktaki ifade) birçok eylem (üstbaşlıkta belirtilenler) verilmektedir. Dikkat edilirse, başlıklar arasında belirtilen ilişkiler mevcut. Aynı durum şu örnek için de geçerli:

Başlık: Provokatörler işbaşındaydı bugün

Altbaşlık: Bugün Başkent Ankara'da esnafın düzenlediği "ekonomik krize karşı elele" mitingi aralarına karışan kışkırtıcılar tarafından maalesef provoke edildi (Show TV).

Bu örnekte genel ifadenin içeriğinin anlamsal olarak açıldığı ve şiddet olaylarının esnafın ekonomik krize karşı elele mitinginde yaşandığı bildirilmektedir. Böylece başlıklar arasında bir genelden özele gidiş, hiyerarşik ilişki gibi özellikler görülmektedir.

Olayların haberlerde belli bir şema aracılığıyla belli bir tematik yapıda verildiği haber girişlerine bakınca daha iyi anlaşılacaktır.

Haber Girişi: "Kürsüye çıkan bazı provokatörlerin başlattığı olaylar Meclis'e yürüme çağrılıyla çığrından çıkınca polis müdahale etmek zorunda kaldı. Çıkan olaylarda iki yüz kişi yaralandı. Gözaltına alınanların esnaf olmadığı belirlenmesi provokasyonun bir belgesi olarak karşımıza çıktı. Provokatörlerin saldırısına uğrayan güvenlik güçlerinin itidalli davranışı olayların daha da büyümesini engelledi" (Show TV).

Bu örnekte, başlıklarda bildirilen şiddet olaylarının, oluşuna yönelik daha detay bilgileri verilmektedir. Bunlar da tematik yapı unsurları arasında varsayılan ilişkilerin gerçekte olduğunu göstermektedir. Ayrıca, van Dijk'a göre ideolojik unsurlar başlıklarda da yer alabilir. Bu durum oldukça normaldir ve doğal olan da budur zaten. Çünkü başlıklar makro kuralların işleme konmasıyla, metni temsil eder biçimde oluşmaktadır. Dolayısıyla, ideolojik pratiklerle dolu bir haber metninin söz konusu ideolojik pratiklerini ortaya koymaya, aynı metnin başlıklarından başlamak daha doğru olacaktır. Anlam başlıklardan itibaren oluşturulmaktadır. Ancak, ideolojiye yönelik değerlendirmeden

önce, tematik yapı unsurlarında yer verilen ana olayın ne olduğunu da belirtmek yararlı olacaktır. Haberlerin ana olayı Ankara Tandoğan'da, Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz dolayısıyla esnafın düzenlediği uyarı niteliğindeki toplanmadır.

İncelenen haberlerin makro yapı (tematik yapısı) unsurları da belli bir anlamla sunulmaktadır. Bu anlamı şöyle özetlemek mümkün: "Bu tür gösteriler daha baştan sorunlu ve şiddet olaylarına uygun bir yapısı söz konusu." Çünkü, yukarıdaki başlık ve haber girişi örneklerine bakıldığında ilk bakışta toplanmayı düzenleyen kesimlerin suçlanmadığı, sorumlu tutulmadığı anlaşılmaktadır. Ama bu vurgu "insanlar haklarını almak için mücadele etmeliler" düşüncesini destekleyen türden değildir. Şiddet olaylarını, uyarı toplanması yapan esnaf başlatmamıştır. Aksine, sorumlu olan, esnafın arasına sızan provokatörlerdir haberlere göre. Ancak suçlu olarak gösterilen provokatörler olsa da, acaba sunumda esnafın toplu davranış biçiminin geri plana atılması, şiddet olaylarının öne çıkarılması ve bu yapılırken de "zaten sorunlu olur bu tür toplanmalar (gazete diliyle eylemler)" anlamının yaratılması tek doğru mudur?

Kaynakça

- ALTHUSSER, Louis (1991). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık. İstanbul:İletişim.
- CUFRAN, James vd. (1991). "İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar", Çev. Meral Özbek. İLEF Yıllık: 228-253.
- ÇELİK, Nur Betül (1999). "İdeoloji kuramlarında Özne: Althusser ve Gramsci". Kültür ve İletişim. 2/2: 101-125.

- DAĞTAŞ, Banu (1992). "Structure of Foreign News in Turkish Popular and Opinion Papers (Application of Discourse Analysis Methodology on the Basis of News Portrayal of "Malta Summit)". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Middle East Technical University.
- EAGLETON, Terry (1996). İdeoloji. Çev., Muttalip Özcan. İstanbul: Ayrıntı.
- ERDOĞAN, İrfan ve Korkmaz Alemdar (2002). Öteki Kuram. Ankara: Erk Yayınları.
- ERTAN Keskin, Zerrin (1997). "Siyasal Yolsuzluklar ve Basın: Türk Basınında Yolsuzluk Haberlerinin Temsili Üzerine Söylem Çözümlemesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- FANG, Y. (1994). "Riots and demonstrations in the Chinese press: A case study of language and ideoloji", Discourse and Society, 5(4): 463-481.
- FISKE, John (1996). İletişim Çalışmalarına Giriş. Çev. Süleyman İrvan. Ankara: Ark.
- GRAMSCI, Antonio (1997). Hapishane Defterleri. Çev. Adnan Cemgil. İstanbul: Cem Yayınları.
- GÜZ, Nurettin (1996). "Türk basınında gündem oluşturma", Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı, 2(12): 982-997.
- HACKETT, R. A. (1985). "Decline of a paradigm? Bias and objectivity in news media studies, Mass Communication Review Yearbook, 5: 251-274.
- HALL, Stuart vd. (1985). Siyaset ve İdeoloji: Gramsci. Çev. Sadun Emrealp. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.

- HALL, Stuart (1999). "Kültür, Medya ve 'İdeolojik Etki'", Der. ve Çev. Mehmet Küçük. Medya İktidar İdeoloji. Ankara: Ark. s. 199-243.
- IŞIK, Gülcan ve Ömer Özer (2000). "İşçi ve Memur Toplu İş Bırakma Eylemlerinin Türk Basınında Sunumu", Selçuk İletişim, (3)1: 68-81.
- IŞIK, Oğuz ve M. Melih Pınarcıoğlu (2001). Nöbetleşe Yoksulluk. Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İNAL, Ayşe (1992). "An Analysis of Turkish Daily Press: Event Selection, Text Construction and News Production", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İNAL A (1993) "Haber üretim sürecine iki farklı yaklaşım", İLEF Yıllık, 155-177.
- İNAL, Ayşe (1995a). "Yazılı basın haberlerinde yapısal yanlılık sorunu", Toplum ve Bilim, 111-34.
- İNAL, Ayşe (1995b). "Bir izleyici gözüyle siyaset meydanı", Birikim, (68-69), 65-75.
- İNAL, Ayşe (1996). Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İNAL, Ayşe (1997a). "Haber metinlerine eleştirel bir bakış: Tercel sorunlar ve örnek çalışmalar", İLEF Yıllık, (1994-1995), 135-63.
- İNAL, Ayşe (1997b). "Haber ve haber üretim süreçleri: Yerel medya için alternatif arayışları", Bağımsız İletişim Ağı Yerel Medya Eğitim Projesi Seminer Notları, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi 11-12 Ekim 1997, 1-12.

- İRVAN Süleyman (1995). "Demokratik sistemde medyanın rolü", Birikim, (68-69), 76-83.
- KUNELIUS, R. (1994). "Order and interpretation: A narrative perspective on journalistic discourse", European Journal of Communication, 9: 249-270.
- LODZIAK, Conrad (1986). The Power of Television: A Critical Appraisal. New York: St Martin's Press.
- MARX, Karl. ve Friedrich Engels (1992). Alman İdeolojisi. Çev., Sevim Belli. Sol: Ankara.
- MERRINGTON, John (1985). "Gramsci'nin Marksizm Anlayışında Kuram ve Uygulama", Der. ve Çev. Kemali Saybaşıllı. Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar, Ankara: Birey ve Toplum.
- MUTLU, Erol (1998). İletişim Sözlüğü. Ankara: Ark Yayınları.
- ÖZBEK, Meral (1994). Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski. İstanbul: İletişim.
- ÖZER Ömer (1997). "Krizin Engellenmesi ve Haber Söylemi: Türkiye'deki İnanlı Muhafızlar'a Yönelik Siyasal Şiddet Haberleri (1985-1996)". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZER, Ömer (1999). "Haber Söylemi: Türk-Yunan İlişkilerine Yönelik Haberlerin Türk Basınında Sunumu", İletişim, (99)1: 121-55.
- ÖZER, Ömer (1999). "1 Mayıs Olaylarının Türk Basınında Sunumu", İletişim, 9: 109-36.
- SEZER, Yılmaz (1997). Marx-Engels'in 'İdeolojisi"', Teori ve Politika, 8: 35-44.

- SHOEMAKER, Pamela ve D. Stephen Reese (1997). "İdeolojinin medya içeriği üzerine etkisi" Çev. ve Der. Süleyman. İrvan. Medya Kültür Siyaset, Ankara: Ark, 99-136.
- TEO, Peter (2000). "Racism in the News: A Criticle Discourse Analysis of News Reporting in two Australian Newspaper", Discourse and Society, 11(1): 7-49.
- TILIÇ, I. Doğan (2001). "A Model for Understanding the Functioning of the Media", İletişim, 9: 41-68.
- TOKGÖZ, Oya (2000). Temel Gazetecilik. Ankara: İmge.
- URAS, Ufuk (1997). İdeolojinin Sonu mu?. İstanbul: Sarmal.
- ÜLKÜ Yalçın, Güler (2001). "Türk Basınında Haber Metinlerinin Yapısı", İletişim, 9: 137-48.
- ÜŞÜR, S. Serpil (1997). İdeolojinin Serüveni. Ankara: İmge.
- Van Dijk, A. Teun (1983). "Discourse analysis: Its development and application to the structure of news", Journal of Communication, 33(2): 20-43.
- Van Dijk, A. Teun (1985). "Introduction: Discourse Analysis as a New Cross-Discipline", Handbook of Discourse Analysis, Der. Teun. A. Van Dijk. London: Akademik Press. (1): 1-10.
- Van Dijk, A. Teun (1988a). News as Discourse. New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates Publication.
- Van Dijk, A. Teun (1988b). News Analysis. New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates Publication.
- Van Dijk, A. Teun (1991). "The interdisciplinay study of news as discourse", A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research, Der. K.B. Jensen ve N.W.Jankowskj. , London: Routledge.

- Van Dijk, A. Teun (1993). "Principles of critical discourse analysis", *Discourse and Society*, 4(2): 249- 283.
- Van Dijk, A. Teun 1994). "Söylemin yapıları ve iktidarın yapıları", *Çev. ve Der. Mehmet Küçük. Medya, İktidar, İdeoloji. Ankara: Ark.* s. 271-327.
- Van Dijk, A. Teun (1995). "Discourse semantics and ideoloji", *Discourse and Society*, 6(2): 243-289.
- Van Dijk, A. Teun (1998). *İdeology. London: Sage.*

